

Женска традиционална одећа у Метохији

У метохијском појасу развијена је *платнена кошуља* у облику равно кројене тунике са рукавима која се шири у звонолику одећу са више уметнутих клинова. *Вез* савршене израде смештен је на видљивим деловима – рукавима, прсима са оковратником и по ивици кошуље. За везење се користила вунена пређа, врло често црвене боје у више нијанси. У *метохијском везу*, готово је самостално заступљена.

Од горњих делова одеће који су ношени посебно се истиче најлепше обликован хаљетак широке примене познат као *зубун*, израђен од белог сукна, без рукава, дуг до колена и отворен спреда целом дужином. Оглавље, које чине преваходно *трвељи*, *витице*, *саплеци*, *комаре* код удатих жена, састоји се из две саплетене вунене плетенице које се уплићу са косом или само савијају поред ушију. На тако очешљану косу полагао се оглавље у виду мале капице чији су продужени делови падали низ леђа, *превез*.

Набране *прегаче* најчешће вунене или у комбинацији са памуком, дужине до пола бутина или краће, у каснијим формама и као равне вунене прегаче обично интензивно црвене и зелене боје, саставни су део традиционалног женског костима.

Разни украсни облици накита обogaћивали су одећу - *игле*, *укошњаци*, *наушнице*, затим лепо обликовани *прочелници* у виду дијадема. Чести су и *огрлице* и *надгрудњаци*, *наруквице* и *прстење*, као и веома распрострањене *пафте* – копче за појас. Познати украс невесте у метохијско-косовској области био је појас *кованик*, састављен од месинганих плоча са уложеним полихромним камењем и ахатима. Значајну примену су имали и низови новца, као и украси од разнобојних перлица са геометријским шарама које су плетењем обликовале жене.

Одећу су употпуњавали и штављени свињски опанци.

мр Мирјана Менковић, музејски саветник

Женска традиционална одећа у Централном Косову

Платнена кошуља у облику равно кројене тунике са рукавима, која се у метохијско-косовском појасу развија у широку звонолику одећу са више уметнутих клинова, основни

је одевни предмет. *Вез* савршене израде смештен је на видљивим деловима – рукавима, прсима са оковратником и по ивици кошуље. За везење се користила вунена пређа, врло често црвене боје у више нијанси. На *косовској кошуљи* укомпоноване су и друге боје, сребрна и златна нит, као и перлице, шљокице и кићанке.

Од горњих делова одеће који су ношени посебно се истичу веома распрострањени кратки прслуци - *јелек, јелече, гуњић*, карактеристичан за *косовску ношњу*.

Оглавље, које чине превасходно *трвељи, витице, саплеци, комаре* код удатих жена, састоји се из две саплетене вунене плетенице које се уплићу са косом или само савијају поред ушију. На тако очешљану косу полагало се оглавље у виду пешкира који је био пресложен на посебан начин.

Одевни хаљетак који значајно дефинише женски традиционални костим Косова јесте карактеристична сукња обликована из две попречно састављене поле, набрана и отворена целом дужином, позната као *бојче*.

Разни украсни облици накита обогаћивали су одећу - *игле, укошњаџи, наушнице*, затим лепо обликовани *прочелници* у виду дијадема. Чести су и *огрлице и надгрудњаџи, наруквице и прстење*, као и веома распрострањене *пафте* – копче за појас. Познати украс невесте у метохијско-косовској области био је појас *кованик*, састављен од месинганих плоча са уложеним полихромним камењем и ахатима. Значајну примену су имали и низови новца, као и украси од разнобојних перлица са геометријским шарама које су плетењем обликовале жене.

Одећу су употпуњавали и штављени свињски опанци, врло често са лица украшени и преплетом од памука.

мр Мирјана Менковић, музејски саветник

Мушка народна ношња Срба на Косову и Метохији

Мушка народна ношња Срба на Косову и Метохији садржи елементе старијих културних слојева (старословенског и старобалканског), али и утицаје каснијих времена

под којима је мењана и у којима је ношена. За разлику од женске ношње која се развијала независније, дуже и јаче се опирајући утицајима других култура, што је и разумљиво ако се има у виду чињеница да су се жене мање кретале ван области у којој су живеле, мушка ношња била је снажно изложена утицајима друштвених догађања и етничким померањима на овом простору. Нужност да се креће, привређује и зарађује за своју породицу, условила је снажне и релативно честе промене у традицијској мушкој ношњи. Прве значајније промене ка усвајању европског начина одевања уследиле су већ после 1829. године као последица захтева за променом и реформом целовитог друштвеног живота у оквиру Османског царства, посебно, у тада још недовољно развијеним градским срединама. Огромно сеоско становништво није се значајније осавремењивало у погледу одевања све до Балканских ратова и ослобађања ових области од вишевековне турске власти. Изузетно тешки услови живота, готово свакодневно угрожавање живота српског, православног живља, условиће развој појаве означене као *мимикрија у одевању*. Зато се до 1912. године и носило бело сукнено одело, препознавано као одећа арбанашког мушког становништва, а од ослобођења – одећа израђена од сукна мрке боје. Од двадесетих година 20. века у мушкој народној ношњи код Срба уочавају се и елементи српске војничке униформе: ношење *шајкаче* и панталона на *брици* уместо чакшира старобалканског типа. После Другог светског рата мушку традиционалну ношњу заменила је у потпуности конфекцијска одећа. Традиционалну мушку ношњу карактерише *кошуља* од конопљаног, ланеноног, памучног или *мелезног платна* (мешано конопљано-памучно платно), равно кројена, проширена са клиновима са стране, дужине до колена, са широким дугим рукавима који после Првог светског рата добијају и манжетне. Преко кошуље се облачио *јелек*, без рукава, израђен од сукна или чохе (беле, браон или модре боје) и *копоран* дугих рукава и истог материјала као и јелек. Као горњи одевни предмет од сукна и са рукавима или без њих и на преклоп, користио се *џемадан*, дуг до појаса. Горњи одевни хаљеци до краја 19. века искључиво су израђивани од белог домаћег сукна и украшавани црним гајтанима. У шарским жупама се зими преко одела облачио и широки *гуњ* од белог, а касније мрког сукна, дуг до чланака, са рукавима и посебном капуљачом (*јакуљом*) смештеном на леђима. Такође, као изразит зимски одевни предмет чобана овчара била је сукнена *џока*, која се задржала у употреби до Другог светског рата. Џока је допирала до испод појаса, са широким рукавима и великом капуљачом на леђима. Израђивале су је сеоске трезије од белог и мрког сукна и по

ивицама украшавале црним вуненим гајтанима. У Ибарском Колашину, кириџије и имућни људи огртали су и дугу сукнену кабаницу црвене, ређе беле боје, *јапунцу*.

Израђивале су је такође терзије, полукружног облика са капуљачом, а ивице су украшаване црним вуненим гајтанима.

Чакшире су кројене од белог, сигавог и црног сукна, ужег и ширег тура по кроју, са ногавицама које се завршавају *пачалуцима*. На предњем делу ногавица рађени су прорези који су, као и шавови и пачалуци, украшавани редовима црних гајтана. Преко чакшира се опасивао дугачак и широк *појас* израђен од разнобојне вуне поређане у редове и са црвеном бојом као доминантном. Имућнији мушкарци су преко овог појаса носили и кожни појас *силав* са преградама за смештање прибора за пушење или чишћење оружја. Лети су до тела ношене *гаће* од конопљаног платна, уских ногавица. *Чарапе* су израђиване од вуне тамнијих боја и дискретне орнаментике. Преко чарапа су ношене и доколенице без стопала израђене од сукна и украшене црним вуненим гајтанима, *калчине*. Опанци *опутњаџи* израђивани су од нештављене говеђе коже, а имућнији су у свечаним приликама носили и кожне ципеле, *кондуре*.

На Косову су мушкарци на глави најчешће носили белу сукнену *белу капу облика калоте*, око које су увијали шарену шамију или шал, а у шарским жупама позната је и црна *шубара* од јагњеће коже са равним завршетком. Уз ношњу, млади људи су често носили и ланац од *ђинђува* (рађен од разнобојне манистре и перли), а младожења је на свадби на руку стављао и *младожењски прстен*. Уз накит, и оружје је бивало саставни део одеће – у старије време и *пушка кременјача*, *две кубуре* и *јатаган*, као и металне *фишеклије*, *мазаларник* и кожни појас *силав*.

мр Мирјана Менковић, музејски саветник